

BOEKEN
WURM

Spinalonga

Naar de vaantjes ga je, onherroepelijk, verloren ben je op z'n Bels als je begint te lezen in de nieuwste bundel van Peter Holvoet-Hanssen. Voi me! Antwerpse gedichten (waarom is Holvoet-Hanssen nog geen Antwerps stadsdichter?!), Ierse gedichten, gedichten die uitdagen in woord, vorm en beeld, gedichten vol muziek. Gedichten kortom, die de mens ontleiden in hun diepste wezen. Met onvergetelijke zinnen als 'Meisjes kaatsen de minuten tegen de muur', Prometheus, €15

Verzameld werk

In 2003 overleed dichter en essayist C.O. Jellema. 'Ik spreek de wereld uit die ik bewoon', dichtte hij eens. In een prachtig sobere uitgave zijn zijn naar contact zoekende gedichten (bijna 650 pagina's) en zijn essays verzameld (inclusief jeugdherinneringen en inleidingen bij vertalingen die hij maakte van bijvoorbeeld Hölderlin). Mooi om te zien: gedicht en essay als spiegeling van elkaar. De essays helaas zonder register, wat de bundel zoveel handzamer had gemaakt. Querido, €39,95

De beertender thuishap van Heineken en Krups

Een golf van retro en nostalgie

De vormgever van nu is bezig met angst, veiligheid en het probleem Europa » Frederike Huygen

In het Jaarboek Nederlandse vormgeving wordt, nu voor de tweede keer, een jaar aan gebeurtenissen en projecten op dit gebied gebundeld. Tentoonstellingen, opdrachten, beurzen, presentaties, prijzen en publicaties bijeen in een handzaam boek. De thuishap en de pizzascooter, de Bar Europe in Brussel, sieraden van Robert Smit, film-affiches, voetbaltickets en een tapijt voor de bibliotheek in Seattle.

Met die hele ruime keuze heeft de redactie er nadrukkelijk naar gestreefd het ontwerpen in de volle breedte te laten zien. De grafische vormgeving komt er echter wat bekaaid af. Opvallend is dat presentaties in

JE MAG HOPEN DAT ONTWERPERS NIET MEEGAAN IN DE TREND NAAR 'GATED COMMUNITIES'

binnen- en buitenland domineren, waardoor het 'event'-gehalte van het boek hoog is. Elk project is vertegenwoordigd met een of meer afbeeldingen en een toelichting. Vóór in het boek probeert men door middel van essays ontwikkelingen aan te geven en te duiden. Dit jaar: angst, modernisme en Europa.

Het is op zich verontrustend hoe zeer de begrippen angst en veiligheid de media domineren. Je mag hopen dat ontwerpers niet meegaan in de trend naar 'gated communities', de bastionachtige woonwijken waarnaar Bernard Hulsman in zijn essay verwijst, of soortgelijke ellende in de openbare ruimte. Zij moeten juist nadenken over communicatie, contact en cohesie. Hulsman verbindt die angst aan een golf van nostalgie en retro in vormgeving. In bange tijden wil de consument traditie en de gezelligheid van vroeger: zekerheid.

Maar het teruggrijpen naar het verleden is er altijd geweest, net zoals de angst voor het moderne leven. Retro-vormgeving komt niet alleen uit cultuurpessimisme voort. Het is

een van de manieren van de markt om aan nieuwe beelden, modes en producten te komen.

Angst wegnemen, bijvoorbeeld in een ziekenhuisomgeving, is het doel van de vormgevers die bij Philips medische apparaten ontwerpen. Humaniseren ziet auteur Max Bruinsma in zijn artikel over modernisme als een van de belangrijkste taken en motiveringen van het vak. Ofwel, de belangen van de gebruiker en de mens behartigen, en niet alleen die van de markt of de opdrachtgever.

Het is in dit spanningsveld dat de ontwerper opereert. Meer dan de eerste twee auteurs, die ietsje te kort door de bocht gaan, maakt Timo de Rijk dit zichtbaar in zijn verslag over de vormgeving voor Europa. Gevraagd naar een identiteit, poneerde Rem Koolhaas met zijn bureau OMA in het geval van deze opdracht eerst de kwestie wat Europa eigenlijk is. Hoewel hij vervolgens meende dat Europa niet met een symbool te representeren viel, liet hij zich vreemd genoeg wel verleiden om een beeldmerk te construeren: een samenstelling van verschillende vlaggen en een streepjescode.

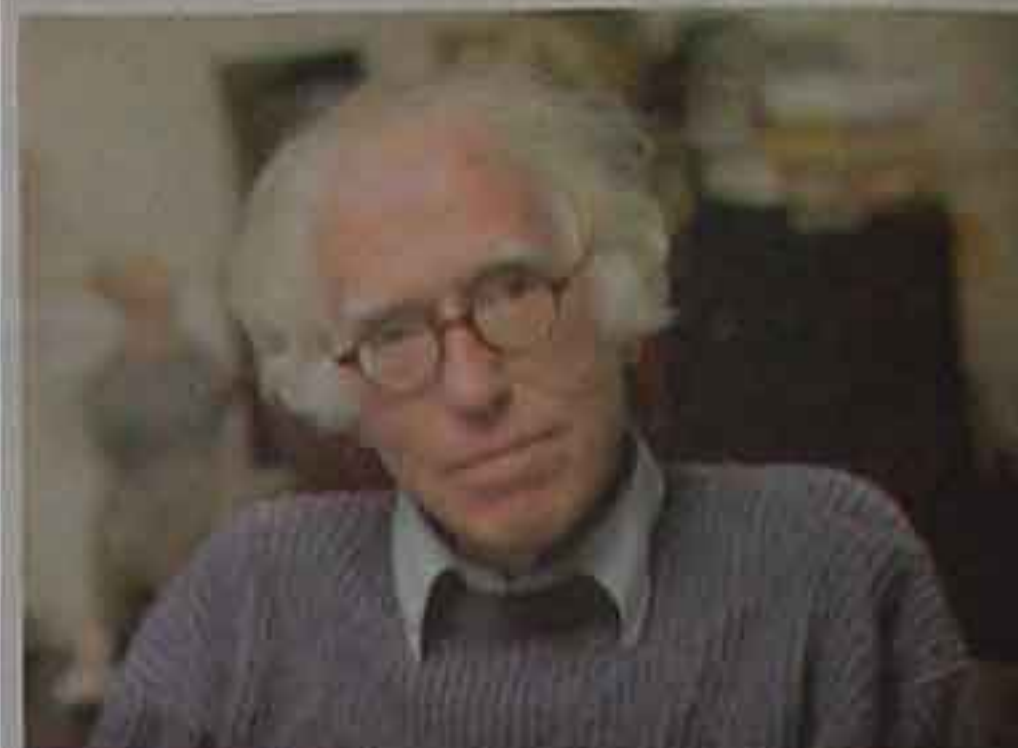
Maar het probleem Europa, dat zowel staat voor een cultureel-historisch begrip, een politiek-bestuurlijke 'eenheid' en een economische zaak, vraagt niet om een eenvoudige visualisatie. Is het denken in termen van een merk, zoals tegenwoordig overal schering en inslag is, hier wel mogelijk en gewenst? Humaniseren zou hier moeten gaan over het uitdragen van een opvatting over burgerschap en het overbruggen van afstanden en verschillen. Communicatie, contact en cohesie zijn buitengewoon belangrijke en actuele onderwerpen voor de vormgever anno nu. Mogelijk lezen we er meer over in het Jaarboek van volgend jaar. ■

Jaarboek Nederlandse vormgeving 05

Aad Krol en Timo de Rijk (red.)
Episode Publishers Rotterdam
Paperback, 264 pag., €29,50

Zegge & schrijve

Schrijvers aan het woord over wat hen boeit

Peter Verstegen

FOTO: PETER STRELSKY

'Vertalen doe ik met grote passie'

Ik vind het heel vererend dat mij de Fonds voor de Letteren Vertaalprijs 2005 is toegekend. Vertalen doe ik met grote passie, het is een voorrecht dat ik de laatste twintig jaar grote dichters heb kunnen vertalen. Verlaine was het leukst, ook omdat hij als onvertaalbaar gold. Hij was al een jeugdliefde, ik probeerde zijn gedichten te vertalen toen ik 19 was. Het is pas gelukt op m'n 64ste. Zulke dingen moeten rijpen. Dat geldt voor al m'n vertalingen, zij het niet in zulke extreme mate. Ik doe zeker een jaar over de vertaling van pakweg honderd gedichten. Ik vertaal ze eerst in een roes in een halfuur per gedicht en vervolgens blijf ik eraan slijpen tot er zo groot mogelijke overeenkomst is. Een van mijn bijzonderste vertalingen is *Bleek vuur* van Nabokov, waarvoor ik in 1973 de Nijhoffprijs kreeg. Het verhaal is gebaseerd op een gedicht van duizend regels.

'HET DRAAIT EROM DAT JE DOORDRINGT IN DE BETEKENIS VAN DE TEKST'

Daarin is de Amerikaanse dichter John Shade bevriend met een eigenaardige seigneur die uit het land Zembla komt. Deze gek, want dat is hij eigenlijk, schrijft een autobiografie in de vorm van een commentaar op dat gedicht. Ik heb dat toen ook op rijm vertaald, terwijl Nabokov daar fel tegen was. Hij is er niet boos over geworden. De zogeheten vertaalwetenschap zegt dat je nooit één-op-één-overeenkomst kunt bereiken, maar wat laat je nou weg als je *Pale Fire* vertaalt met *Bleek vuur*? Vertalingen zijn allemaal anders omdat je dingen op veel verschillende manieren kunt zeggen. De vertaalwetenschap denkt dat er geen objectief vaststelbare betekenis is, maar als er staat "hij ging naar bed", staat er niet "hij ging dood". De vertaalwetenschap wil geen onderscheid maken naar kwaliteit, maar er worden nu eenmaal ernstige fouten gemaakt. Zo vertaalde Vestdijk, die niet zoveel Engels kende, het woord "Brigadier", waarmee Emily Dickinson de duivel aanduidde, met "koddebeier", terwijl het gaat om een (brigade)generaal. Dat is geen andere interpretatie, maar onkunde. Het draait erom dat je doordringt in de betekenis van de tekst, dat je begrijpt wat de auteur bedoelde. De vertaal- en literatuurwetenschap helpt daarbij niet, dat is overwegend gewichtigdoenerij. De laatste vijftien jaar gaan m'n vertalingen vergezeld van een commentaar, waarin ik opheldering verschaf over betekenis en achtergrond. In 1982 vertaalde ik honderd gedichten van Dickinson, dat was alles wat ik toen begreep. Nu zijn er nog steeds veel gedichten van haar die ik niet kan vertalen. Soms moet je erkennen dat een dichter te ingewikkeld is, ook al zit je hem of haar op de huid. Je komt wel heel dicht bij de dichters die je vertaalt, ze staan me na. Maar ik zou niet met ieder van hen een kop thee willen drinken. Milton was een echte puritein, bepaald geen prettige persoonlijkheid. En Dickinson was een beetje wereldvreemd in de omgang. Een vertaler is in zekere zin vergelijkbaar met een historicus, die benadert een vroegere werkelijkheid zo waarheidsgetrouw mogelijk. Een vertaler probeert een tekst zo waarheidsgetrouw mogelijk over te brengen. Dat kan nooit honderd procent, maar het gaat erom ernaar te streven. ■

FLEUR SPEET